

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΖΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Τὸ Νοέμβριον τοῦ 1866. Ὁ ἥρωϊκὸς θάνατος τοῦ Ἡγουμενοῦ. Ἡ ἐποποιία τῶν πολιορκουμένων. Τὰ κανόνια τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ. Ἡ ἀνατίναξις τῆς Μονῆς. Ἡ ἀγνωστα ἐπεισόδια. Ἡ καπετάνισσα Χαρίκλεια Δασκαλάκη. Τραγικὸς θάνατος ἐδε- λοντῶν. «Στρατιώτης τοῦ Βασιλέως Γεωργίου!» Τὸ κεφάλι τοῦ Γαλινακί. Τὸ περιστέρι τῆς Μονῆς κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Τὸν μῆνα αὐτὸν συμπληρώνονται 63 χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς τρα- γωδίας τοῦ Ἀρκαδίου τῆς Κρήτης.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1866, ἡ Μονὴ Ἀρκαδίου ἐθεωρεῖτο, γὰρ τὴν στερεότητα τοῦ κηρίου τῆς, τὸ καταλλήλοτερον κέντρο ἀντι- στάσεως ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Γιὰ τοῦτο, στὶς 8 Νοεμβρίου 1866, ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς Κιουτλής ἐπολιορκῆσε τὴ Μονὴ μὲ 30.000 ἄνδρες καὶ 6 κανόνια. Μέσα ἦσαν κλεισμένοι 300 ὀπλοφόροι Ἕλληνες καὶ 648 γυναῖκες καὶ παιδιά. Οἱ ἐντὸς τῆς Μονῆς κρατοῦσαν τὴν ἀντίστασι, πυροβο- λοῦντες ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πολέμιστρες τῆς μάντρας, καὶ μα- ταίνοντες τὰ γυροφύσια τοῦ ἐχθροῦ. Διεκῆσαν βλήματα ἀπὸ τὸ μο- ναστήρι ἦταν ἕνας ἀνεμώμιλος. Σ' αὐτὸν ἦσαν κλεισμένοι λίγοι καλὸί- γηγοι Κρητικοί, τόσο ἐπιδέξιοι σκοπεῖται, ὥστε ἔκαναν κ' αὐτοὶ θραστοὺς τοῦ Τούρκου.

Σιγὰ-σιγὰ ὅμως τὰ τοιφεκία τῶν πολιορκουμένων — ποὺ ἦσαν παλαιὰ τὰ περισσότερα, μὲ πιάστρες — ἔγιναν ἀχρηστα. Ἄλλὰ τὸ θάρρος τοῖς ἔμενε ἀτράνταχτο. Ὁ γενναῖος ἠγούμενος Γαβριήλ, ὁ Ἰωάννης Σωπασής, ὁ Δράκος, ὁ Κούβος, ὁ Γαλινακίς, ὁ Ἀρχάκης καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί, ἐξώρμησαν πολλές φορές ἀπὸ τὸ λεγόμενον πορτάκι τῆς Μονῆς μὲ τὰ γιγατάνια γυνῶ ἀνέναντι τῶν Τούρκων. Οἱ ντόπιοι, οἱ Τουρκο- κρητικοί, ποὺ βοηθοῦσαν τὸ στρατὸ τοῦ Μου- σταφᾶ, ἐφώναζαν :

— Ζωντανό, μορὲ, τὸ Γούμενο, ζωντανό νὰ τὸν πάσουμε!... Νὰ τὸν ψύσουμε!...

Μιά κανονία Τουρκικὴ ἀνοίξε ἄξαφνα σήγ- μα στὴν ἐξορία τῆς Μονῆς. Τότε πειὰ ὁ Ἡγούμενος, βλέποντας ὅτι πλοίαξ ἐῖ ἡ μου- ραία ὄρα νὰ πῆσῃ ἡ Μονὴ στὰ χεῖρα τῶν Τούρκων καὶ, μαντεύοντας τὸ θάνατο ποὺ τὸν ἐπεριμενε καὶ τὰ βασανιστήρια ποὺ θὰ τοῦ ἔ- καναν ἂν τὸν ἐπιανῶν ζωντανό, χιθίκε ἔξω, γιὰ τρίτη φορὰ, ζητώντας τὸ θάνατο. Ἄλλ' ὁ θά- νατος τὸν ἀπέφυγε.

Ἐναγυριεῖς λοιπὸν στὴ Μονὴ μὲ κατατρι- πμένη τὰ ὄσα ἀπὸ τὶς σφαίρες, βγάδι ἀπὸ τὸν κόρφο τοῦ τοῦ φυλαχτοῦ, τὸ παραδίει σὲ μιὰ καπετάνισσα, τὴ Χαρίκλεια Δασκαλά- κη, καὶ τῆς λέει :

— Πάρε αὐτὸ, θεῖα Χαρίκλεια, καὶ φύλα- ξέ το. Ἔχει Τιμὸ Σῆλο! Αὐτὸ εἶν' αἰτία ποὺ δὲν σκοτώνουμαι!...

Ὁ Ἡγούμενος κατείχετο ἀπὸ μεγάλη ἔξω- ψη. Ἐτοί, μαρουτοκαυμένος κ' ἔξαλλος, τρέ- χει σ' ἕνα κελλί, βρισκεί ἕνα νέο καλόγηρο, ὀ- μοῦ, τοῦ δίνει μιὰ πιστόλα καὶ τοῦ λέει :

— Ἐλε, σκότωσέ με, μορὲ!...

Ἄλλὰ τὸ καλογεροπαῖδι ἔβαλε τὰ κλάμματα βλώνοντας :

— Τί λές, ἄγιε καθηγούμενε; ! Ἐγὼ νὰ σὲ σκοτώσω; !...

Τότε πειὰ ὁ Γαβριήλ ἐόρκωσε τὰ μάτια ψηλά, ἐφώναξε : — «Θεὲ μου, σῶσε τὴν Κρήτη καὶ ἀνθρώσε με », καὶ, στήριζοντας τὸ πιστόλι στὸ σαγόνι του, αὐτοκτόνησε!...

Μετὰ τὸν τραγικὸ θάνατο τοῦ Ἡγουμενοῦ, οἱ πολιορκουμένοι ἔκαναν μιὰ πρόχειρη σκελεμὴ κ' ἀπεράσισαν, μόλις οἱ ἐχθροὶ εἰσώρμησαν στὴν αὐλή, νὰ τιναχθοῦν στὸν ἀέρα. Σ' ἕνα κελλί ὑπῆρχε μαρμαρῆ σὲ μεγάλη ποσότητα καὶ ὑπέδειται ὅτι ἔφτανε γιὰ ν' ἀνατινάξῃ ὀλο- κληρὸ τὸ μοναστήρι. Ἡ ἀπόφασις τῆς ἀνατινάξεως δὲν ἀνεκινώθη στὰ γυναῖκες καὶ παιδιά, ἂν καὶ ὅλοι προτιμοῦσαν νὰ πεθάνουν παρὰ νὰ παραδο- θοῦν στοὺς Τούρκους.

Διὸ μέρες ἐκράτησε ἡ κατάστασις αὐτή.

Στὶς δύο αὐτὲς φοβερὲς ἡμέρες ἡ γυναῖκες ἔδειξαν μεγάλη ψυχι- κὴ δύναμι, φέροντας νερὸ, τροφὴ καὶ πολεμοφόδια στοὺς ἄνδρες ποὺ πολεμοῦσαν στὰ τεῖχη. Διεκρίθη πρὸ πάντων ἡ Χαρίκλεια Δασκαλάκη, ποὺ ἔτρεχε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ στὴν ἄλλη, μὲ καταληκτικὴ ἀφοβία. Στὸ τεῖχος ἐπάνω ἐκινῆσε ἡ σημαία τοῦ γιουῦ τῆς. Καί, ἐπειδὴ ἡ σημαία ἔφευγε, γιὰτὶ κάθε φο- ρὰ κοδωνάτε τὸ κοντάρι τῆς ἀ- πὸ τὶς σφαίρες, ἡ ἀτρόμητη Κρητικὴ ἀνέβαινε καὶ τὴ διώ- θανε ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν! Τέ- λος τὸ κοντάρι τῆς σημαίας κα-

τεστράφη καὶ τότε ἡ Χαρίκλεια ἐδίπλωσε τὴ σημαία καὶ τὴν ἐφύλα- ξε στὸν κόρφο τῆς.

Ὁ Μουσταφᾶς ἀνέβαλε τὴν τελευταία ἐφοδο γιὰ τὴν ἄλλη μέρα, στὶς 9 Νοεμβρίου. Ἄλλ' οἱ πολιορκουμένοι, περιμένοντας ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή τὴν ἐπίθεσι, ἔστεξαν ἀγρυπνοὶ στὶς θέσεις τοῦς. Ξεθεωμένοι ἀπὸ τὴν ἀπείθεια καὶ τὴν κόπια... Οἱ Τούρκοι, γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἀ- φῆσουν νὰ ἠσυχάζουν, ἐξακολούθησαν ὁμοίως τοιφεκεῖς ὅλη τὴ νύχτα. Ὁ αἰεύντος Ἰ. Κονδυλάκης γράφει σχετικῶς :

«Ὡς ἂν ν' ἀντεκαλῶντο εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ διασταυρούμενα πα- ρά, ἀπειρὸν πλήθος διαπτόντων ἀστέρων διέτρεχε, κατὰ παντοίας δι- ετιβύσεις, τὸ στερεώμα».

Πρῶτ' - πρῶτ' οἱ Τούρκοι ἀνοίξαν νέο σφοδρὸ κανονιὶ κ' ἀνοίξαν μιὰ μεγάλη τρύπα στὸ μαρτοροῦχο τῆς Μονῆς. Κατόπιν, ἀπὸ γυρο- μισαν ἐντελῶς τὴν πύλη, ἔκαναν γενική ἐφοδο καὶ χιθίκαν μέσα στὴν αὐλή... Ἐξῆρα, τὴ στιγμή ἐκείνη, ἀκούστηκε ἕνας φοβερὸς κρό- τος καὶ ἡ μιὰ πλευρὰ τῆς μάντρας τινάχτηκε στὸν ἀέρα κ' ἔπεσε πάνω στοὺς μαζομένους χροστὰς τῆς Μονῆς, θάβοντας καὶ πολλοὺς χριστιανούς μαζί μὲ τοὺς ἀπίστους ἐπὶ τὰ ἐ- ρεστιά τῆς!...

Δὲν εἶνε ἐξακριβωμένο ποῦς ἔβαλε φωτιὰ στὴν μαρτορῆ. Μερικοὶ ἔγραψαν πρὸς αὐτὸς ἡ- τὰ ὁ Μανωλῆς Σκουλάς, νέος ἐπισκοπὸς ἐπὸν, ἀ- πὸ τὴ Ἀνώγεια. Ἄλλοι ἵσχυοῦντο ἐπὶ ἀ- ρωβόλησε στὴ μαρτορῆ ὁ Μανωλῆς, γρη῏ως καλόγηρος.

Στὶς ἄλλες πλευρὰς τοῦ τεῖχους οἱ Κρητι- κοὶ ἀντιστάθηκαν ἄομα, πολεμώντας ἀπὸ τὰ παράθυρα τὸν κελιδόν. Σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦ- ταν καὶ ἡ Χαρίκλεια Δασκαλάκη, μὲ τὸ γυνὸ τῆς Κωνσταντῆ. Ἐπειδὴ τὰ πολεμοφόδια τοῦ γιου τῆς εἶχαν σωθῆ, ἡ Χαρίκλεια, βλέποντας ἕνα Ἀγρίπτιον ἔπιλομένον νεκρὸ, μπρὸς στὸ κελί, ἐβοήθησε τὸ γυνὸ τῆς νὰ τὸν τραβή- ξουν μέσα καὶ νὰ τοῦ πάρουν τὰ φρούρα του. Ἄλλ' τὴ στιγμή ἐκείνη μιὰ σφαῖρα ἐπέλυωσε τὸν Κωνσταντῆ στὸ κεφάλι. Ἡ Χαρίκλεια εἶ- χε τὴν ἀταραξία νὰ ἐξετάσῃ τὴν πληγὴ τοῦ γιου τῆς. Βλέποντας δὲ ὅτι ἦταν ἀλαφρὴ, τὸ ἔδωκε θάρρος, τὸν ἐπερίεψε μάλιστα, γιὰτὶ ὁ Κωνσταντῆς ζυλοῖστηκε καὶ τρέλαισε λίγο :

— Δὲν εἶνε πρῶμα, παιδί μου, δὲν εἶνε... Ἐ, μορὲ παλληκάρη, νὰ σοῦσθῃ ἔλα μὲ μιὰ ταχυκρονιά!

Μόλις συνήθε ὁ Κωνσταντῆς ἄρχισε νὰ πυ- ροβολῆ μὲ τὰ φρούρα τοῦ Ἀγρίπτου, ἐνῶ ἡ μητέρα του τοῦ ἔλεγε :

— Μὴ φοβάσαι, ἔχω καὶ τὸ πιστόλι τοῦ ἀδερφοῦ σου τοῦ Πιοργῆ, ποῦχει ἔξη φωτιές!...

Ἄλλ' αὐτὴν ἴδια ὄρα, ἕνα μωρουδιά, ποὺ βρισκόταν μέσα στὸ κελί, ἔκλυσε σὲ τρόπο ποὺ τοῦς ἔξάλιζε. Ἐντυχῶς, πάνω στὸν Ἀγρίπτιον βρέθηκε ἕνας τενεκεὶ μὲ καρὲ καὶ ζάχαρα... Ἡ Χαρίκλεια ἔβαλε στὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ λίγη ζαχαρόκοκκη κ' ἔτσι κατοῦσσε νὰ τὸ ἠσυχάζει καὶ νὰ πάρουν τὰ ἐνοχλητικὰ κλάματα του...

Τέλος τὰ πολεμοφόδια τῶν κλεισμένων στὰ κελιά ἐσώθηκαν. Τότε οἱ Τουρκοκρητικοὶ μπήκανε στὴν τραπεζαρία τῆς Μονῆς καὶ κατέ- σφαξαν 35 χριστιανούς. Γίνικε ἐκεῖ μέσα ἄγριο καὶ φοβερὸ πάλημα, μὲ τὰ μαχαίρια, μὲ τὰ σίδερα, μὲ τὰ δόντια. Ἦταν ἕνα φρικαεὸ ἀν- θροποφάγιο!...

Μεταξὺ τῶν 35 αὐτῶν βρισκόταν κ' ἕνα παιδί, ὡς 10 χρονῶν. Γρήγορα - γρήγορα τὸ Κρητικόπουλο αὐτὸ σκαρφάωσε στὴν κωμνά- δα καὶ κρύφτηκε κει πατώντας ἐπάνω στὰ δύο τοιχομάτια τῆς. Ἐπά- νω στὴν ταρᾶχ ἐκείνη, ἕνας Τούρκος ἄδειασε τὴν πιστόλα του μέσα στὴν κωμνάδα, ἀλλὰ τὸ παιδί δὲν πλιγώθηκε. Ἐμεινε κει νοσημῆ ἔξη ὄρες, ἐγλύτωσε τὸ θάνατο καί, μὲ τὸν καιρὸ, γίνικε πατὰ στὸ χωριὸ Ἀμνάτο.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν ἀφανισμὸ ἐκεί- νων ποὺ βρισκόταν στὴν τραπεζα- ρία, ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς διέταξε νὰ πάγῃ ἡ σφαγὴ, ἔδωσε μάλιστα ἐντολὴ νὰ τοιφεκῆν ὁμοίως τοὺς ντόπους Ὀθωμανοὺς ποὺ θὰ σκό-

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

ΑΘΩΟΙ ΦΟΒΟΙ

ΠΑΙΔΙ: Θέλω τὴ μύνα.

ΠΑΤΕΡΑΣ: Πέταξε καὶ σ' ἄστρα πῆει νὰ (ζησῃ).

ΠΑΙΔΙ: Πῶς τόσο μακρὸς ἀρρωστί δυνήθη- (κε νὰ σχίσῃ).

ΠΑΤΕΡΑΣ: Ἐχουν φτεροῦγες ἡ ψυχῆς.

ΠΑΙΔΙ: Γιατὶ δὲν τὶς ἀπλώνει τότε ἡ δική μας, μὴν αὐτὴ τρέξῃ σ' (ἀστέρια μόν).

ΠΑΤΕΡΑΣ: Δὲν εἶνε μόν. Γύρω τῆς φτερο- (κοποῦν ἀγγέλοι).

ΠΑΙΔΙ: Ἄν ἀγγελοῦ τῆς μ' ἔλεγε, κοντὰ τῆς (θα μὲ θελῃ).

ΠΑΤΕΡΑΣ: Ὡ, δίχως κάλεσμα Θεοῦ, ψηλά (καὶ εἰς δὲν πάει).

Κοιμήσου τώρα. Ἡούχασε.

ΠΑΙΔΙ: Καὶ ποῖος μοῦ τραγουδοῦσε!...

ΓΕΡ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

